TARTU ÜLIKOOL

Mis valmistab enim peavalu vene-eesti tõlkijale?

Sirje Kupp-Sazonov
Sirje.Kupp-Sazonov@ut.ee

Tartu 2022

Raskused sõltuvad suuresti tekstitüübist.

- ilukirjandustekstid (proosa)
- tarbetekstid (õigustekstid)
- midagi vahepealset

See, mis on keeruline probleem õigusteksti puhul, võib olla väga lihtne moment ilukirjandust tõlkides.

Isikunimed

Originaal	Ilukirjandus	Tarbetekst
Алексей Ростиславович Туров	Aleksei Rostislavovitš Turov	Aleksei Rostislavi poeg Turov
Инна Ивановна Гурьева	Inna Ivanovna Gurjeva	Inna Ivani tütar Gurjeva
Фока Феоктистович Толстой	Foka Feoktistovitš Tolstoi	Foka Feoktisti poeg Tolstoi
Феклиста Мокеевна Пивная	Feklista Mokejevna Pivnaja	Feklista Mokei tütar Pivnaja

Kohanimed

S. Kupp-Sazonov, O. Palikova. Venekeelsete kohanimede edasiandmisest eesti keeles. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat / Estonian Papers in Applied Linguistics, 16. 2020, 125–139

- transkribeerida või tõlkida?
- täielikult või osaliselt?
- ilma vasteteta liigisõnad *линия*, *проспект, набережная, проезд*
- vene keele omadussõnaline nimekuju
- kirillitsa täht *ë* (ë = *jo*/*o* ja e = *je*/*e*)
- kohanimed, mis sisaldavad järgarve
- traditsioonilised eestikeelsed vasted (*Punane väljak, Peterburi maantee)*

улица 26-ти Бакинских Комиссаров

ulitsa 26-ti Bakinskihh Komissarov

26 Bakinski Komissari tänav

26 Bakinskih Komissarov tänav

26-ti Bakinskih Komissarov tn

26 Bakuu komissari (nimeline) tänav

26 Bakuu Komissari tänav

26 Bakuu komissari tänav

26 Bakini Komissari tänav

26 Bakinski Komissari tänav

26. Bakuu komissaari tänav

26 Baku Komissaaride tee

26. Bakinski Komissaride tänav

ulitsa 26-i Bakunskih Komissarov

Asutused (sageli abreviatuuridena)

Октябрьское РУВД → Октябрьское районное управление внутренних дел → Oktoobri rajooni siseasjade valitsus

Отдел объединенного архива г. Омска управления ЗАГС Главного государственно-правового управления Омской области → Omski oblasti riikliku-õigusliku peavalitsuse perekonnaseisuameti valitsuse Omski linna ühisarhiivi osakond

исполнительный комитет Киево-Святошинского районного совета депутатов трудящихся → Kiievi-Svjatošinski rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee

Grammatiline sugu

Kupp-Sazonov, Sirje (2013). Grammatiline sugu – tõlkija sõber või vaenlane? Janika Kronberg, Kadri Tüür, Kanni Labi, Merike Kiipus (Toim.). Paar sammukest XXVIII Eesti Kirjandusmuuseumi aastaraamat 2011. (103−126). Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus.

Richelieu: Так что же, Рошфор?

Rochefort: Они виделись, Ваше Преосвященство.

Richelieu: Кто это «они»?

Rochefort: **Он и она**.

Richelieu: Кто это «он и она»?

Rochefort: Королева и герцог

tema ja temake

meesterahvas ja naine

nemad

Любовница смерти → Surma armuke

Любовник смерти → Surma kallike

заведующая – juhatajanna

врачиха – hambatohter

певичка – lauljannake

Isiku ja arvu kategooria

Купп-Сазонов, Сирье (2020). Кто такие загадочные мы в русском и эстонском языках? (О переносном употреблении форм 1-го лица множественного числа). Yearbook of Finno-Ugric Studies, 14 (1), 34−44.

Autori mitmus

Рассмотрим *с точки зрения функции повторов стихотворение Леонида Мартынова «О земля моя!»*

(Ю. Лотман)

Vaatleme *kordumise funktsiooni seisukohast Leonid Martõnovi luuletust „Oo, tu maa!“* (Tõlge P. Lias)

Вспомним *стих из уже процитированного* ***нами*** *стихотворения А. Блока…* (Ю. Лотман)

Tuletame meelde *A. Bloki värsirida, mida* ***oleme*** *juba* ***tsiteerinud***…(Tõlge P. Lias)

Enda väärtust pisendav mitmus

— *Возьмите, барин, задешево отдам. /.../*

— *Да ты откуда?*

— ***Мы*** *из деревни. Свои дрова…* (Л. Толстой)

„Võtke, härra, annan odavalt ära /.../“

„Kust sa oled?“

*„**Oleme** maalt. Omad puud /.../* (Tõlk. Ed. Hubel)

Протасов. А... вы - замужняя?

*Луша. Нет еще... девицы **мы**...* (М. Горький)

Protassov: Kas te … olete abielus?

*Luša: Ei, veel ei ole… **me oleme** neiud…*(Tõlk. H. Luik)

Deminutiivid

Kupp-Sazonov, Sirje (2019). Deminutiivsete noomenite funktsionaalsusest vene ja eesti keeles mõningate Tšehhovi jutustuste ning nende tõlgete näitel. Lähivõrdlusi. Lähivertailuja, 29, 113−140.

„Tüüpiliseks veaks on vene keeles sagedasti esinevate deminutiivide mehaaniline ülekandmine eesti keelde. Eesti keeles aga kasutatakse deminutiive hoopis vähem, ja originaali mõttenüanssi ei tule mitte alati sel teel edasi anda. Minnakse koguni nii kaugele, et öeldakse „külmake", nagu eesti keeles kunagi ei öelda. Ka ei ole eesti keeles peaaegu üldse tarvitusel „pliiatsike", „viinake" jne., mida tõlkijad aga tarvitavad" (O. Samma 1954: 352)

„Kunagi hurjutati tõlkijaid, et nad kipuvad alles jätma vene deminutiivide rohkust: „Emake, lehmake kärvas ära!". Teisalt võiks jälle inglise keelest tõlkides julgemini kasutada deminutiive, mis meie keeles on olemas ja neil puuduvad. Originaalkeele grammatika jälgede täielikku kustumist ei tasuks iga hinna eest üritada" (M. Väljataga 2015: 52)

ротик полуоткрыт [---] и **ножка** с кровати свесилась
suuke poollahti [---] **jalake** rippumas üle voodi ääre

Глазенки так и стреляют!
Silmakesed aina tulistavad.

светилась на ее **личике**
ta **näos** säras

с нафабренными **усиками**
pisikesed võitud **vurrud**

маленький, тщедушный **солдатик** с ружьем

väike kõhetu **soldat** püssiga

идти лекарем в грязный, глупый **городишко**

minna tohterdajaks räpasesse rumalasse **linnaräbalasse**

маленькая облезлая **собачонка**

väike luitunud **koeranäss**

Огурчика, **колбаски** [---] **самоварчик** изобразим

Kurki, vorsti [---] paneme **teemasina** susisema

Выпьем по **рюмочке**

Rüüpame **klaasikese**

Сочините-ка нам **бутылочки** три!

Võluge meile õige **pudelikest** kolm!

Ваш **батюшка** и **дядюшка**

Teie armas **isa** ja **onu**

Ajavormid

Купп-Сазонов, С. (2015). О роли грамматики в переводе (на материале временных форм глагола в русском и эстонском языках). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Ajalooline olevik e praesens historicum

*Вчера после совета он мне **говорит**: «Устал, Федор Ильич! Устал!»* (А. Чехов)

*Eile pärast õppenõukogu koosolekut **ütles** ta mulle: „Ma olen väsinud, Fjodor Iljitš, väsinud.“*

*Вчера в полночь **прохожу** через столовую, а там свеча **горит**.* (А. Чехов)

*Eile **läksin** südaöösel läbi söögitoa, seal **põles** küünal.*

Minevikuvorm tuleviku kontekstis

Ну, положим, я сделаю усилие, сделаю это. Или я получу оскорбительный ответ, или согласие. Хорошо, я ***получила*** *согласие... – Анна в это время была в дальнем конце комнаты и остановилась там, что-то делая с гардиной окна. – Я получу согласие, а сы… сын?*

(Л. Толстой)

Noh, oletame, et ma sunnin ennast seda tegema, ma teen seda. Ma saan kas eitava või jaatava vastuse. Hästi, ma ***saan*** *nõusoleku…“ Anna oli samal ajal jõudnud toa kaugemasse nurka ja seisatas, et akna eesriiet korraldada. „Ma saan nõusoleku, aga poeg…poeg?*

TARTU ÜLIKOOL

1632

- vanavene keel
- majesteedi mitmus
- teiste kroonitud peade sinatamine
- isikunimed /kohanimed
- terminid

Ivan Julma variant	Trad. vene keele variant	Trad. eesti keele variant
Ричард Ричардов	Ричард Ченслор	Richard Chancellor
Антон Янкин	Энтони Дженкинсон	Anthony Jenkinson
Юрий Милдентов	Джордж Миддлтон	George Middleton
Антон Ольс	Тоне Ольсон	Tone Olsson
Иван Лаврентьев	Ганс Ларссон	Hans Larsson

Петруша → Per Sigfridsson Rålamb → Petruša

Ругодив (Rugodiv) → Narva

Або (Åbo) → Turu

великий князь Югорский, Белозерский, Удорьский, Обдорский, Кондийский...

Jugorski/Jugra, Belozerski/Beloozero, Udorski/ Udori, Obdorski/Obdori, Kondiski/Konda suurvürst

Югорский → Югорск (linn)

→ Югра (teatud piirkonna maade nimetus)

Terminid

- Eksisteerivad vasted: *великий князь – suurvürst, грамота – ürik, дьяк – djakk, печатник – pitsatihoidja*
- Tõlkija looming + seletamine:

пристав

→ **pristav** ‘politseiülem või kohtutäitur Vene Keisririigis’

→ *saatja ja nõuandja*

дворецкий

→ **ülemteener**

→ *dvoretski* + joonealune märkus

Tänan tähelepanu eest!

